

אחד מביני רבבות

בכל בוקר, בלקחי את העיתון לידי, אני מעיף מבט בהול בעמוד הראשון. איני מסתכל בכתורת. אני מחפש תמונה. כשאני מוצא אותה, אני נושם לרווחה.

אך לעיתים קרובות, נדמה שכמעט בכל יום, הנה התמונה לפני. צעיר זורה, שופע־חיים, מחייך. נדמה שזה תמיד אותו צעיר עצמו. כי לכולם אותה ההבעה של צפייה לחיים, של עולמים חסרי־מורא.

אני חרד מפני התמונה הזאת. כי בישראל של 1969, כשאתה רואה ב־ עיתון תמונה של צעיר בדמי עלמיו — סימן הוא כי נפל על הגנת המולדת. באותו רגע, איני חושב רק על אביו, על אמו.

אני חושב על רבבות האבות והאמהות, הרעיות והילדים, הי מסתכלים באותה תמונה, והיוודי עינם כי זה יכול היה להיות יקירם.

★ ★ ★

אתמוד ביקרתי אצל האדון והגברת אלוין, ידידים ותיקים, להם הייתי חייב ביקור מזה הרבה מאד זמן.

מדי פעם אני פוגש אותם במעמדים ממי לכתיים ובנסיונות דומות. תמיד שלווים, תמיד אדיבים, תמיד אופטימיים.

אנשים מן היישוב, נאמנים למיסוד ול־ מפלגה, בעלי דעות המודרות בדיוק עם הי מאמר הראשי של דבר.

ישבתי בביתם, שתיתי קפה, שוחחנו על הא ועל דא, על מעשי הילדים בבית־הספר. **מדי פעם יצאה האשה בחופזה מהדריה־אורחים. היה נדמה לי ש־ עיניה סמוקות.**

לבסוף אמר לי הבעל: "אתה צריך לסלוח לאשתי. היא מדוכאת היום. אתה יודע, בננו הבכור נמצא בתעלת־סואץ."

ולפתע, כאילו נשבר איוה מעצור פנימי, כאילו נפתח איוה סכר שנסגר בכוח: **"תגיד, האם באמת אי־אפשר לעשות שלום? האם אנחנו באי־ מת עושים את הכל כדי לשים קץ למצב הזה?"**

ומיד החריש, במבוכה רבה, כאילו אמר דבר שאינו בסדר.

★ ★ ★

אני מעריץ רבבות הורים אלה על שליטתם העצמית, על נאמנותם, על נכר נותם לתת את שלהם ללא כל היסוס.

בכך הערובה העליונה לקיומנו, לביטחון־ ננו, ליציבותנו הנפשית.

אך לעיתים מתגנבת לליבי הי מחשבה: הלוואי ולא חרירשו! הלוואי והיו קצת פחות שולטים בעצמם, קצת פחות מוכנים להאמין.

הלוואי והיו קצת יותר שואלים שאלות, וקצת פחות מוכנים לקבל תשובות קלות. הייתי רוצה לשמוע את קולכן, האמהות.

הייתי רוצה לשמוע את הקול של כולכן שואל, בפה מלא, בלי מבוכה:

"האם באמת אי־אפשר לעשות שלום? האם אנחנו באמת עושים את הכל כדי לשים קץ למצב הזה?"

★ ★ ★

דממה לי שהולך ונפתח פער בין ישרי־ האל־הרשמית, בין צמרת המיסוד, עט־ קני מפלגות, הממשלה, הכנסת, העיתונות — לבין העם הפשוט, אשר אמהות אלה הן ליבו החם.

איני רוצה, חלילה, לרמוז שיש מישהו במדינה הזאת המתייחס בקלות־דעת לחיי אדם. בוודאי שלא.

איני רוצה לטעון כי יש מישהו בקירבנו הדואג לשלום הבנים יותר מזולתו, או פחות מזולתו. עצם המחשבה הזאת מסולה בעיני מעיקרה.

אין דבר השנוא בעיני יותר מאשר עסקן

שלום כזה אפשרי. אפשרי בכ־ מה וכמה דרכים.

אפשרי בדרך של ניהול מדיניות גמישה כלפי יוזמת ארבע המעצמות, על מנת לתר־ גם אותה למיבצע־שלום ממש.

אפשרי גם בדרך הפוכה של מגע ישיר עם העם הפלסטיני.

★ ★ ★

אילו היינו מדינה דמוקרטית אמיתית, היתה ברירה זו מובאת עתה בפני הציבור, כדי שהציבור יכריע.

הרי זהו כל תוכנה של דמוקרטיה ראשית: שהעם עצמו מכריע על עתידו. שהעם עצמו הוא ארון לגורלו.

במיסטר הדמוקרטי, אין העם בוחר רק במושלים, באופן פורמלי. הוא גם נותן ל־

שהרי אילו סברו 22 עסקני מפלגות הי מימסד, המהווים את ממשלת הליכוד הי לאומי, כי הציבור היה מכריע לפי דעתם — הם היו מעבירים את ההכרעה לידי הי ציבור. הם היו עורכים מישאל־עם.

הם היו אומרים לציבור את האמת, ו־ אומרים: הנה, החליטו.

תחת זאת הם עושים את ההי־ פך. הם דואגים לכך ששום הכי־ רעה כזאת לא תהיה אפשרית, לא להלכה ולא למעשה.

לא להלכה — כי אין לציבור שום אפשר־ רות שהיא להביע את דעתו בתהליך דמו־ קרטי.

מישאל־עם — תהליך דמוקרטי המקובל במדינות רבות, מהן הדמוקרטיות ביותר בעולם, ושהביא זה עתה להחלפת השלטון בצרפת — אינו נערך.

בחירות — אין להן כימעט שום משמעות מבחינה זו.

כי כל אחת מהמפלגות הגדולות כוללת את כל הזרמים, החל בקבוצות־שוליים פא־ שיסטיות וכלה ברודפי־שלום מושבעים, גם חסידי־סיפוח וגם מתנגדי־סיפוח. הבוחר נדי־ רש להצביע בעד רשימה שיש בה דבר ו־ היפוכה, וממילא אין להצבעתו בעד רשימה כזאת שום ערך לגבי ההכרעה הלאומית.

★ ★ ★

כך שלא תיתכן כלל הכרעה להלכה. אבל גם למעשה לא תיתכן הכרעה כי־ זאת.

כי הציבור פשוט אינו יודע את העובדות, ואינו יכול לדעת אותן.

כדי להעלים את הפער בין עמי־ דתה ובין משאלות־הלב של האי־ מהות, פשוט אין אומרים לצי־ בור את האמת.

אומרים לציבור: אין בכלל ברירה. לא ייתכן שום שלום, בשום תנאים, בשום מתיר.

כדי להציג טענה זו באמת לא־ מיתה, למרות הידיעות היומיומי־ יות האומרות את ההיפך, מופי־ עלת עתה במדינה מערכת של שטיפת־מוח שאיני זוכר כדוגמי־ תה.

כל כלי־התקשורת, כל אמצעי הטליוויזיה והרדיו (שבראשם עומד ד״ר חיים יחיל, מנ־ היג תנועת ארץ־ישראל השלמה), כל העיתונות הממונית, כל הביטאונים של מפלגת המיסוד, תוררים על סיסמה זו, יום אחרי יום: אין ברירה, אין ברירה, אין ברירה.

כאילו אדם אחד כתב את כל העיתונים, שידר את כל השידורים, נאם את כל הנאו־ מיים של כל עסקני המיסוד — אדם יחידי, בעל דעה יחידה.

וכשאתה רואה מערכת עצומה זו, אתה שואל את עצמך: מדוע יש בה צורך? כלפי מי היא מופעלת?

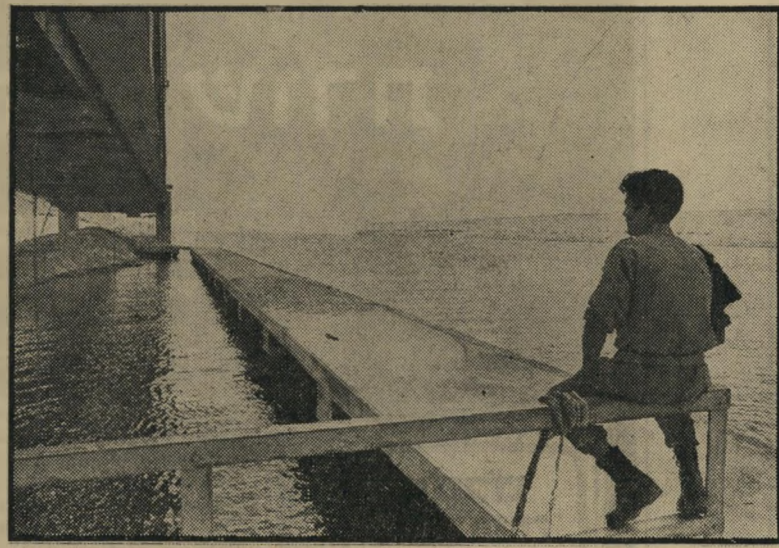
יש בה צורך מפני שאם אחת, בעלת עיני־ יים סמוקות מבכי, שואלת בתרודה, בחוכמה, באינטסטינקט הבריא של אדם: "האם באמת אי־אפשר לעשות שלום? האם אנחנו באמת עושים את הכל כדי לשים קץ למצב הזה?"

הרימי את קולך, אמא!

יש בה צורך מפני שאם אחת, בעלת עיני־ יים סמוקות מבכי, שואלת בתרודה, בחוכמה, באינטסטינקט הבריא של אדם: "האם באמת אי־אפשר לעשות שלום? האם אנחנו באמת עושים את הכל כדי לשים קץ למצב הזה?"

הרימי את קולך, אמא!

הרימי את קולך, אמא!

אחד מביני רבבות — חייל על גדת התעלה

מושלו הנחיות עקרוניות — כדי שהם יתר־ גמו אותן לשפת הביצוע.

אילו היינו מדינה דמוקרטית אמיתית, היתה הממשלה מביאה להכרעת הציבור — הציבור, לא הכנסת, שאינה אלא בכוחה של הממשלה — את השאלה העומדת בפני המדינה.

היא היתה אומרת: אפשר, כפי הנראה, להשיג שלום בתנאים כאלה וכאלה.

האלטרנטיבה היא חוסר־שלום. בתנאים כ־ אלה וכאלה.

האם אתם מייפים את כוחה של הממשלה ללכת בדרך הראשונה — או בדרך השנייה?

במילים פשוטות לגמרי: האם אתם רוצים שלום בלי שטחים חדשים, או שטחים חדשים בלי שלום?

★ ★ ★

לי, אישית, אין שמץ של ספק מה ואיך היה הציבור מכריע, אילו נשאל שאלה זו.

אין לי ספק איך היו מכריעות רבבות האמהות — שהן העם.

גם לממשלה אין ספק.

המדבר על "בנינו היקרים" ועל "רצון הי־ בנים שנפלו", כבואו לעשות נפשות לקו פוליטי זה או אחר.

אך עובדה היא שנוצר פער בין צמרת המיסוד ובין עמיהאמהות, פער נפתר אך מורגש.

פער שמעליו מרחפת השאלה: מה המחיר שמתר לשלם, שצרכים לשלם, למען השלום?

או, בניסוח הפוך: מה המחיר שצרכים לשלם, שמתר לשי־ למ, למען קיום עמדות "קשוחות", למען קיום פולחן של "קשיחות" והתחרות על "קשיחות" בצמרת?

★ ★ ★

בחוגים הרציניים שבצמרת השלטון (ואלה אינם דווקא החוגים הבולטים ל־

עין) ברור עתה לגמרי שניתן להשיג שלום — בתנאים מסויימים ובמחיר מסויים.

ניתן להשיג שלום שאיש מאיתנו לא העז לחלום עליו ב־4 ביוני, 1967.

אילו הציע לנו אז המלך חוסיין את אשר הוא מציע כיום — היינו חושבים שהגענו ימי המשיח.

ב־5 ביוני יצאנו למלחמה — כולנו הסי־ כמנו לזה — לשם הגנה על המדינה. באוזני האמהות התגוננו דברי ראשי־הממשלה ושר־ הביטחון, שהבטיחו שניהם חגיגות כי זוהי מלחמת־מגן בלבד, שאין פנינו לשום כיבו־ שים.

השלום הזה — זה שכולנו קיי־ ווינו לו ב־5 ביוני — ניתן עתה להשגה.

בוודאי, לא שלום מושלם, לא שלום של אחרית הימים.

אבל שלום שאפשר לחיות עימו. שלום שיש עימו ביטחון.

שלום שלא ירחיב את גבולות המדינה, בהם היינו במשך 19 שנה — אבל שישנה את טיב הני־ בולות.

שלום שלא יביא שטחים חדשים, אבל ש־ יביא מציאות חדשה, יחסים חדשים לביןנו ובין העמים שבקרבת חייבים אנתנו לחיות.